

Graad 9 Eerste Addisionele Taal Leesboek

Volksverhale [p.2]

Behandel die teorie oor volksverhale met die leerders. Verduidelik die verskillende kenmerke en verhaalelemente aan hulle.

Die seun met die towerpenseel [p. 6]

Moontlike antwoorde

So lief soos vir sout [p. 11]

Moontlike antwoorde

Die skoenmaker se kitaar [p. 15]

Moontlike antwoorde

Hlailu en die bosdier [p.19]

Moontlike antwoorde

Ganekwane en die groen draak [p. 25]

Moontlike antwoorde

Die houtkapper [p. 31]

Moontlike antwoorde

Melina sing 'n noot [p. 36]

Moontlike antwoorde

Kortverhale [p.40]

Behandel die teorie oor kortverhale met die leerders. Verduidelik die verskillende kenmerke en verhaalelemente aan hulle.

Potyster sweis nie [p. 42]

Moontlike antwoorde

1. Eerste persoon/ek-verteller.
2. Hy is 'n skrywer. ". . . dat ek eintlik met woorde probeer boer."
3. Sy stem is besig om te breek; hy word 'n adolessent.
4. Onwaar. Hy sê potyster sweis nie maklik nie. "Pofyster, verseker hy my, weld nie sommer nie."
5. Dis waarskynlik frikkadelle of iets wat die kinders nie herken nie en dus moet "raai" wat hulle eet. Dit word humoristies gebruik.
6. Hulle speel tennis, vriende kom oor om te swem, hulle eet almal op die grasperk en sy pa braai die aand.
7. Sy sakgeld raak min en hy gaan binnekort nie meer oorhê nie.
8. Hy is kwaad/woedend omdat sy ma nie vir werk opgedaag het nie.
9. Dit was dom/onnosel van hom om agter die seun aan te ry, omdat dit die seun in groter verleentheid sal bring.

Uhuru [p. 47]

Moontlike antwoorde

1. Dit word as baie gevaarlik uitgebeeld omdat hulle hoogtesiekte kan kry, duiseligheid, asemhalingsprobleme en
1. sneeublindheid.
2. Hulle is pa en dogter. Hy is baie beskermend oor haar.
3. Dit gee vir die leser konteks van hoe hulle tot die punt van die Arrow-gletser gekom het.
4. Die moeilike toestande word uitgebeeld./Iemand wat moed opgee, skeep spanning.
5. a) Hulle was gereed om te gaan stap.
b) Sy praat nie./Sy is doodstil.
c) Die wisselkoers tussen die twee geldeenhede was nie gunstig vir die rand nie. (kru)
d) Die askari's is ervare en stap beter as almal. (kru)

Lerato se son [p. 39]

Moontlike antwoorde

1. Sy is altyd optimisties en sien die goeie in die lewe en ander mense.
2. Sy is skaam omdat haar ma dood is aan vigs. Dis nog te seer om daarvoor te praat.
3. Sy het nie meer breed geglimlag nie./Haar vingers was nie meer grasieus nie./Haar skouers en rug was nie meer regop nie./Daar was sweetdruppels op haar voorkop./Sy het baie maer geword./Daar was pers vlekke op haar gesig./Sy was kort van asem./Sy was altyd moeg.
4. Vigs.
5. Die twee vroue is haar ma en juffrou Nthateng wat in die hemel is (die blou lug) en op die wolke staan. Daar is 'n geel son.

6. Sy moet aanhou verf, na die son kyk as dit moeilik gaan, nooit ophou droom nie, elke dag leer en onthou om te lag.
7. Haar ma en juffrou Nthateng sal vanuit die hemel na haar “omsien” en sy kan altyd vertroosting vind in die feit dat hulle haar deur moeilike tye sal help.

Die (polities korrekte, omgewingsvriendelike, groener-as-groen) paddaprin **[p. 61]**

Moontlike antwoorde

1. Die titel is baie lank./Die frase “toe jong meisies al sinies . . .” is nie iets wat ’n tradisionele sprokie gebruik sal word nie.
2. Konings is nie meer volop in die hedendaagse tye nie; moderne mense behoort dus nie meer tot koningsgesinne nie, maar om uit ’n ryk familie te kom, is die naaste wat sy aan ’n koninklike kom.
3. Sy is baie ontsteld oor haar duur horlosie, selfoon en haar Walkman wat in die water geval het.
4. Die padda verander nie in ’n aantreklike prins nie soos dit gewoonlik in sprokies gebeur nie, maar sy verander in ’n padda.
5. a) Sy is nie baie intelligent nie.
b) ’n Veralgemening. Dis nie ’n feit dat alles prinsesse dom is nie. Daar is geen bewyse daarvoor nie.
6. Sy word meer simpatiek en begin omgee oor die omgewing. Sy sien nie die padda se “lelike” voorkoms raak nie en kyk anders na hom. Sy fel dus nie meer so gou ’n oordeel nie.
7. . . . in ’n padda verander het.
8. Leerders se eie gemotiveerde response.

Indaba – Abantu [p. 65]

Moontlike antwoorde

1. Laat leerders die *Woordverklarings* gebruik om hulle hiermee te help. Begelei hulle in die verklaring van elke woord.
2. Leerders se eie gemotiveerde respons.
3. Dit word oorvertel, dit speel gewoonlik in Afrika af, dit word om ’n vuur vertel en die kinders sit aandagtig en luister.
4. Hulle drom om haar./Kom nader./Is die healtyd om haar.
5. Dis waarskynlik ’n vliegtuig.
6. Leerders se eie gemotiveerde respons.

Vlerkie vir Bulbie [p. 74]

Moontlike antwoorde

1. Hy was soos ’n gloeilamp (“bulb”) wat hulle lewe verhelder het en kennis oorgedra het. Hy het ook self baie Engelse woorde gebruik.
2. Ja. Aan die einde is hy dood en die “vlerke” verwys waarskynlik daarna dat hy hemel toe is soos ’n engel. Leerderrespons.
3. Hy het erken hy is ’n ondersteuner van die Suid-Afrikaanse bierbrouery en hy het altyd na drank geruik.
4. “. . . asof ’n vraag gevra is en die hele klas onnosel pleit.” / “Die klas het na Bulbie gestaar asof hy aan ’n ’Krismisboom hang”
5. As jy iets wil sê of doen, wees reguit, moenie iemand se intelligensie onderskat nie.
6. Hulle wou nie hê dat Bulbie moes weggaan nie.

7. Toe die kinders geprotesteer het en daarop aangedring het dat Bulbie nie afgedank moet word nie.
8. Die slotwoorde is ironies – die leerders wou goed doen, maar het in die proses groot skade aangerig.
9. Hy bedoel hy wens hy kon wegvlieg van sy probleme af sodat hy vry kon wees daarvan.

My broer se kraai [p. 82]

Moontlike antwoorde

1. a) Sy snawel/sy vlerke.
- b) Dis dele waarmee hy “vryheid” het; hy vlieg weg met sy vlerke en maak geluide met sy mond (gee uiting aan homself).
2. Hy wou die kraai heelyd by hom gehad het en was bang as hy die kraai loslaat, gaan hy hom vir altyd verloor. Hy was bang dat die kraai hom nie liefhet nie en nie by hom wil bly nie.
3. Hy het gewonder waar die kraai is en wat hy maak; dit wil sê hy het hom gemis./Hy was bekommerd oor die kraai se welstand en of hy veilig is.
4. Die seun het hom vir so lank gevange gehou, hy kon nie glo toe hy vrygelaat word nie en het gewonder wat die seun gaan doen om hom vas te hou. Dit was te goed om waar te wees.
5. Dis as iets in die ergste graad is of as iets baie erger is as wat dit voorheen was. In hierdie geval was die seun die stilte en die gevoel van die afwesigheid van die kraai baie erger as vroeër.
6. Hy is verbaas en kan nie glo die kraai het teruggekom nie./Hy besef die kraai is nou werklik syne.
7. Hy was honger en het geweet hy gaan kos kry as hy teruggaan.
8. As jy iets werklik liefhet, moet jy dit vrylaat en as dit terugkom, is dit werklik joune.
9. Pre-elektrisiteit. Daar is ’n stoofyster en hulle moet vuur maak.

Alex [p. 88]

Moontlike antwoorde

1. Vriendelik.
2. Sy sou verveeld raak met hom en dan is hulle verhouding en vriendskap daarmee heen.
3. Leerderrespon, byvoorbeeld: Positief. “Dit kan dalk net lekker wees.” Vriendelik. “. . . niceste ou wat ek ken.” Onselfsugtig. “Bly weg van my af!”
4. Sy weet nie hoe om daarvoor te praat nie en wil hom nie ontstel of die verkeerde ding sê nie.
5. Hy was in ’n taxi-ongeluk waartydens hy bloed verloor het en MIV-besmette bloed is aan hom gegee.
6. Hulle was meer ontspanne en het nie so streng opgetree nie.
7. Alex wat stry dat sy en almal anders hom moet uitlos.

Ek is jammer [p. 97]

Moontlike antwoorde

1. Enigeen: Hulle sit gebukkend en koponderstebo by die graf./Maak nie hulle boonste hempsknope los in die hitte nie./Hulle sug./Hulle steur hulle nie aan die gedreun of enigiets rondom hulle nie.
2. Sy nuwe “blyplek”, oftewel sy graf.
3. Hy het eenkeer ’n ondervinding gehad waar hy Tik gebruik het en na predikante op televisie gekyk het wat geargumenteer het oor of mense met die dooies kan kommunikeer.
4. Hy het stokkiesgedraai.
5. Charlie is jammer dat hy die dwelms aan Dingo gegee het en Mike is jammer dat hy Dingo net so in die straat gelos het tot die volgende oggend.

6. Hy voel skuldig omdat hy Dingo in die straat gelos het en het skuldgevoelens daarvoor waarvan hy ontslae wil raak.
7. Hy voel skuldig omdat die hele gemeenskap dink Charlie is die sondaar en hom verwerp het, terwyl Mike net soveel skuld het.
8. Eie gemotiveerde respons van leerders. Moenie dwelms gebruik nie./Skuldgevoelens kan jou opkeil.
9. Leerders se eie gemotiveerde antwoorde.
10. Leerders se eie gemotiveerde respons.

Die mensvreter se begraafplaas [p. 105]

Moontlike antwoorde

1. Hy wou gaan kyk het waarheen die bok gegaan het om hom te skiet.
2. Leerders se eie gemotiveerde respons – onthou dat hy darem al 12 is!
3. Leerders se eie gemotiveerde respons.
4. 'n Klomp misdadigers het vroeër jare uit die tronk ontsnap en daar plante geëet. Later het hulle mekaar begin eet. Die misdadigers is daar begrawe. Hulle spook blykbaar daar.
5. Sy gesig is 'n skedelbeen, sy oë is gloeinde kole en sy tande is weggevrot.
6. Kannibale.
7. Leerders se eie gemotiveerde respons.
8. Leerders se eie gemotiveerde respons.

Gedigte [p.80]

Seekat [p. 80]

Moontlike antwoorde

1. Sy het gevra vir “enige soort kat” en iemand het verstaan 'n seekat is ook 'n kat.
2. Die mense fluister: “Iets is nie plus; / “How awesome, gee whiz!”
3. Agt arms.
4. Inkvis. Hy sal dus sy “ink” kan gebruik om skriftelike werk te kan doen.
5. hê / gesê / verstaan / aan
6. aa / bb / cc / dd / ee / ff / gg / hh / ii / jj / kk / ll / ll.
7. “Calamari” is 'n ander woord vir seekat wat as 'n dis berei word.
8. Pa gaan koop gou 'n goudgeel kanarie.
9. vanaand eet ons ... calamari!”

Muskietejag [p. 84]

Moontlike antwoorde

1. Nee. In versreël 22 lees ons “Daar gaan hy weer!”
2. Deur sy gonsery en sy plaery.
3. Wie is die muskiet se “nasie”?
4. 'n Aria is 'n sangstuk en die muskiet “sing” ook.
5. “Kreng” is 'n ander woord vir die karkas van 'n verrottende dier en die spreker hoop die muskiet sal gou dood wees en verrot.
6. aabaab / ccdeed / ffgghg / iidjdd.
7. Hy maak gebruik van rymdwang, dit wil sê hy gebruik woorde wat sintakties “verkeerd” is sodat die versreëls kan rym.

8. Die muskiet het weer weggekom.
9. Dit het 'n vaste rymskema. / Dié versreëls is ingekeep.
10. Hy gebruik dit dalk net omdat hy daarmee verwys na die "Van der Merwe" wat in die volksmond se Van der Merwe-grappe altyd 'n dapper kêrel is.

Spinnekoppie [p. 87]

Moontlike antwoorde

1. Die kenmerkende rooi uurglas op die spinnekop se lyf wat 'n teken is dat hy giftig is, is dieselfde kleur as rooirissies wat mens se mond brand.
2. Die uurglasvorm is baie klein in vergelyking met sy lyf, dus net 'n stippie, 'n kolletjie.
3. Wimpers.
4. Op die jammer papier.
5. In versreël 1 hardloop die spinnekoppie nog, in versreël 5 het daar net 'n smeerseltjie van hom oorgebly.
6. Dit het nie 'n vaste rympatroon nie.
7. Dit is die wyfiespinnekop wat 'n rooi uurglasvorm op haar lyf het. Dit kan egter ook korrek wees omdat dit Afrikaans ook aanvaarbaar is om na 'n niemenslike voorwerp as "hy" te verwys.

Ouma [p. 89]

Moontlike antwoorde

1. bruin bottels.
2. BMW's.
3. Die dubbelpunt.
4. Oor die badimo, die voorvaders.
5. Ons luister nie meer na die mokgalabje se stories van ons badimo nie.
6. Hulle is ongelukkig oor die mense van vandag se leefwyse.
7. Ja, die rymskema is abacaa / ded.
8. ons luister nie meer na die mokgalabje se stories van ons badimo nie.

Sprokie vir 'n stadskind [p. 92]

Moontlike antwoorde

1. Nee, daar is niks anders as 'n neonreënboog in die stad nie, dit is tweede beste.
2. Die spreker verlang na die veld want hy verwys byvoorbeeld na kunsmatige "kranse van beton". Hy waarsku ook "Maar hier moet jy jou nimmer laat bind". Plus enige ander voorbeelde wat daarop dui dat hy die kind aanraai om iets buite die stad te gaan soek.
3. Die sprokie dat mens 'n skatkis aan die reënboog se punt sal vind, is baie oud. Die goeie ou tyd is verby en die stad het die veld verdring.
4. Enige van die volgende: Daar is nie tussen al die geboue sonlig in die stad wat op die rivier kan weerkaats nie (versreël 20: "dalk 'n brokkie son"). Daar is ook nie sterre om op die rivier te weerkaats nie want ons lees van 'n "sterrelose hemel". Swart is 'n kleur wat vir baie mense morbiditeit en rou simboliseer.
5. Beton.
6. In versreël 12 lees ons "sal jy dalk daar kom".
7. Enige van die volgende: Daar dan sal die kind dalk nie die moed hê om verder te gaan nie; daar wag "tien duisend ure" se reis. Dit is nie seker dat die kind die neonboog se punt sal vind nie ("dalk" in versreëls 12, 19, 20). Die reis sal nie net 'n dag duur nie en baie vermoeiend wees want "eenmaal" verwys na "eendag", nie na "een keer" nie.
8. Die neonligte maak die uitspansel se ligte dof.

9. Die rymskema volg nie 'n patroon nie, dit is abcb / cccd / efef / cccd / efef.

Krokodil draadwerk [p. 95]

Moontlike antwoorde

1. Die krokodil.
2. Hy het draadjies in sy tande. Sy arms is nie lank genoeg om sy tande by te kom nie en sy vingers is dom.
3. Hoekom sê jy so? Nee, die verkleiningsvorm is 'n manier om te spot met 'n groot, potensieel gevaarlike dier.
4. 'n Klavier.
5. Binnebande.
6. Versreëls 2 en 4.
7. Benoem die rymskema in die eerste en tweede strofe. abab / cded.
8. Die krokodil is 'n groot dier en "biel" verwys na iemand wat groot van gestalte is.
9. a) Herhaling van die woord "te" om sy fisieke voorkoms te beskryf.
b) Herhaling van die woorde "en wag en wag".
10. Hy het kamma draadjies aan sy tande maar hy kners ook op sy tande en hy lag nooit; hy is dus humeurig en ons verwys na 'n humeurige persoon as iemand wat vol draadwerk is.

Drama [p.98]

Behandel die teorie oor dramas met die leerders. Verduidelik die verskillende kenmerke en elemente aan hulle.

Die teepartytjie [p. 95]

Moontlike antwoorde

1. Jansie
2. Hulle is by die opsigter, besig om voorberei te word vir die partytjie.
3. Albei. Roggels kan na die geluide van die gorilla verwys en Spikkels is 'n beskrywing van die luiperd se gekolde/gespikkelde vel.
4. Dit druk liefde en vertroeteling uit.
5. Hulle is in die dieretuin gebore en ken geen ander lewe nie.
6. Kontras beteken 'n teenoorgesteldheid tussen twee sake. Die apies is wild, tergend en spelerig terwyl die sjimpansees rustiger en meer "beskaafd" voorkom.
7. Ja: sy weet nou die opsigter kan haar nie dwing om iets teen haar sin te doen nie.
OF Nee. Pansie kan besef dat die opsigter later nie meer koekies en tee sal bring nie. (Enige gemotiveerde antwoord)
8. Spikkels/Roggels: hy het ruimte nodig en wil nie vasgekeer in die dieretuin hok wees nie.
OF Hy weet hoe dit voel om vry te wees en vind dit moeilik om so vasgekeer te wees. (Enige soortgelyke antwoord) OF Pansie: sy wil graag die buitewêreld beleef en voel nie meer lus vir die dieretuinlewe nie.
9. Diere het die reg op hul vryheid en ons as mense is wreed om hulle gevange te hou. (Enige soortgelyke antwoord)
10. Gemotiveerde antwoord van leerders.

Nkonta! – die drama [p. 95]

Moontlike antwoorde

1. Wees dapper
 2. Hulle is 'n inheemse Indiaan-stam in Amerika.
 3. (a) Seuns moet bewys dat hulle kan veg. (b) Meisies moet bewys dat hulle vroue kan wees.
 4. Anders as by sommige ander stamme, word vroue gelyk behandel./ Daar word nie teen vroue gediskrimineer nie.
 5. Jy moet trots wees op jou kultuur en die tradisies respekteer. Dit is dinge wat jou identiteit gee.
 6. **In die verlede**
Jy moes vir agtien dae wegbly.
Jy mag nie ekstra klere saamneem nie.
Jou hele lyf is wit geverf met 'n heilige plantsap.
Jy mag net plante en sprinkane eet.
 - Nou**
Jy bly net vyf dae weg.
Jy mag 'n trui saamneem.
Jy word nie geverf nie.
Jy mag restaurantkos ook eet.
7. Sy dink daar sal miskien meer plante wees om te eet.
 8. Sy het die eienaar, Ernie, \$50 betaal vir die kos wat hy vir haar gee.
 9. Ja. Sy was veronderstel om haar eie kos te vind en dit moes plante en sprinkane wees. OF Nee. Sy het haar eie kos gevind en daarvoor betaal.
 10. Sy het geleer dat jou kultuur belangrik is, want dit gee jou identiteit./ Sy het geleer jou kultuur maak van jou die mens wat jy is.